

Jadwiga Suchmiel

Fryderyka Sara Lubinger (Lwów 20 IV 1870–?). Zasłużona wiedeńska lekarka i działaczka społeczna

*Przede wszystkim było się pierwszą!
(Und bei allem war man die Erste!)*

Dora Teleky¹

Wprowadzenie

Zezwolenie na studia medyczne kobiet w monarchii austro-węgierskiej z 3 września 1900 r. spowodowało liczny napływ pierwszych studentek na Wydział Lekarski Uniwersytetu w Wiedniu. Poprzedziło je udzielenie 19 marca 1896 r. przez ministerstwo Kultury i Nauki (*Kultus und Unterricht*) zgody na nostryfikację kobiecych zagranicznych dyplomów, które stanowiło pierwszy formalny krok w kierunku legalizacji prawa do studiowania kobiet. Było ono następstwem wcześniejszego dopuszczenia kobiet do studiów w pierwszym niemieckojęzycznym uniwersytecie w Zurychu w Szwajcarii, bo już w grudniu 1867 r. oraz faktu, że kobiety, uzyskując za granicą dyplomy lekarskie, czyniły starania o możliwość podjęcia czynnej praktyki na terenie monarchii austro-węgierskiej. Rozporządzenie zezwalające na nostryfikację zagranicznych dyplomów ten problem prawnie rozwiązywało.

Na medyczne studia do Wiednia również pospieszyły kobiety z ziem polskich, początkowo głównie Galicjanki, bo tylko one, posiadając obywatelstwo austriackie, miały prawo do studiów.

Do pionierek lekarskich studiów w Uniwersytecie w Wiedniu na Wydziale Lekarskim należy lwowianka Fryderyka Sara Lubinger.

Był to drugi nadany kobiecie doktorat w Uniwersytecie w Wiedniu na Wydziale Lekarskim; pierwszy nostryfikowany dyplom doktora medycyny w r. 1897, na trzy lata przed formalnym dopuszczeniem kobiet do studiów, należał w austriackim uniwersytecie do 37-letniej, pochodzącej z Węgier, baronowej Gabrieli Possanner von Ehreth².

¹ D. Teleky, *Zur Kritik des Frauenstudiums*, „Neues Frauenlebens” 1912, R. 24, nr 10, s. 1. D. Teleky (1885–1963), studiowała medycynę w Straßburgu i w Wiedniu, dyplom doktora medycyny uzyskała w 1904 r. Lekarz ginekolog i urolog w wiedeńskich szpitalach, również z prywatną praktyką. W 1919 r. założyła organizację skupiającą wiedeńskie lekarki („Organisation der Ärztinnen Wiens”), autorka publikacji popularno - naukowych. *Wiener Sekundärärztinnen*, „Jahresbericht des Vereins für erweiterte Frauenbildung in Wien”, 1907/8, R. 20, nr 20, s. 1.

² Wiedźczy doceniają wysiłek pierwszej wypromowanej w Wiedniu lekarki w pokonaniu wszelkich ówczesnych barier na drodze w wykonywaniu zawodu; nie tylko musiała poddać się „podwójnej karze”, jaką było powtórne zdanie wszystkich egzaminów, ale nawet, będąc już studentką w Zurychu, jako cudzoziemka,

F. Lubinger była pierwszą Polką, a w kolejności siódmą kobietą, która w Uniwersytecie w Wiedniu otrzymała dyplom doktora. To zapewne także i ją miała na myśli Dora Teleky, należąca również do grupy wiedeńskich lekarek-pionierek, podkreślając: „Und bei allem war man die Erste!”, czyli przede wszystkim było się pierwszą, pierwszą, która wzięła udział w uniwersyteckim wykładzie, pierwszą, która mając w ręce anatomiczny nóż, wykonała sekcje zwłok, pierwszą, która zdała egzaminy przed profesorskim audytorium³. Zauważyć można, że kobiety pochodzące z ziem polskich, deklarujące jako język ojczysty język polski, należą do pionierek wiedeńskich medycznych studiów, gdyż już rok później wypromowana została druga po F. S. Lubinger Galicjanka – Flora Ogórek-Pankowa, lwowska lekarka z praktyką prywatną zaraz po uzyskaniu dyplomu, późniejsza redaktorka „Przeglądu Higienicznego”, także kolejny doktorat należał do krakowianki, długoletniej lekarki, Reginy Kahane. Do II wojny nieprzerwanie wzrastała ilość studentek na Wydziale Lekarskim w Wiedniu, a znaczącą ilościowo grupę, szczególnie do 1918 r., stanowiły Galicjanki.

Droga F. Lubinger do dyplomu doktora medycyny

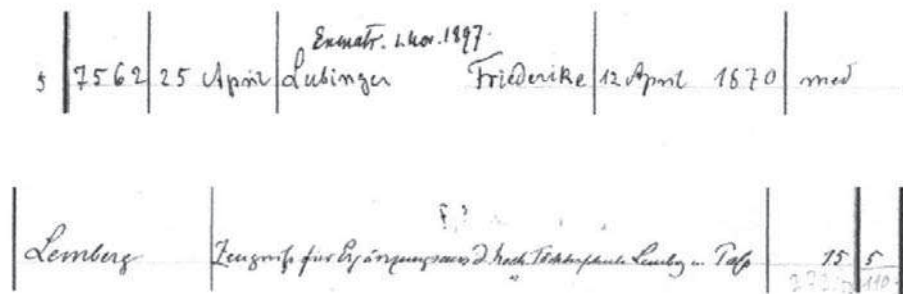
F. S. Lubinger urodziła się 20 IV 1870 we Lwowie. W *Nationale*, oprócz języka polskiego jako ojczystego, zadeklarowała wyznanie mojżeszowe. Świadectwo dojrzałości otrzymała we Lwowie w szkole dla dziewcząt, tzw. „hohere Töchterschule” z językiem polskim, w okresie kiedy nie było jeszcze mowy o kształceniu dziewcząt nie tylko na poziomie wyższym, ale i średnim; z inicjatywy na ogół zamożnego mieszczaństwa zaczęły powstawać w sześćdziesiątych latach XIX w. – w niektórych europejskich miastach, także i na terenie ziem polskich, tzw. szkoły dla córek – „Töchterschule”, a te, które uzyskiwały status „hohere”, posiadały status szkół wyższych.

Studiowała medycynę początkowo w Uniwersytecie w Bernie; jej nazwisko pod numerem 7562 widnieje w spisie studiujących jako wpis na semestr letni na fakultet medyczny z 25 kwietnia 1897 r. wraz z datą urodzenia i szkołą, w której uzyskała świadectwo dojrzałości.

---

musiała jeszcze powtórnie zdać w Szwajcarii maturę. Nie brakło jej pionierskiej wręcz odwagi w pokonaniu wszystkich przeszkód w nostryfikacji zurychskiego dyplomu, począwszy od osobistego spotkania z Franciszkiem Józefem, ministrem spraw wewnętrznych, trzema ministrami ministerstwa „Kultus und Unterrichts”, czterema rektorami Uniwersytetu i trzema dziekanami WL, co w efekcie doprowadziło do otrzymania zezwolenia na nostryfikację. Przez 43 lata była znaną wiedeńską lekarką. W r. 1960 z okazji jej 100 urodzin, w uznaniu jej zasług, aż 13 ulic w Wiedniu nazwano jej imieniem: „Possanergasse”. M. Stern, *Gabriele Possanner von Ehrenthal, die erste an der Universität Wien promovierte Frau*, [w:] *Durch Erkenntnis zu Freiheit und Glück. . . . Frauen an der Universität Wien (ab 1897)*, Hrsg. W. Heindl, M. Tichy s. 189–219. I. Arias, *Die ersten Ärztinnen in Wien: ärztliche Karrieren von Frauen zwischen 1900 und 1939* [w:] *Töchter des Hipokrates: 100 Jahre akademische Ärztinnen in Österreich*, Hrsg. B. Bolognese-Leuchtenmüller, Wien, 2000, s. 27–43. S. Stipsis, „. . . so gibt es nichts wiederwärtigeres als ein die gesteckten Grenzen überschreitendes mannweib” [w:] *Töchter des Hipokrates. . .*, s. 40.

³ D. Teleky, *Zur Kritik des Frauenstudiums. . .*, s. 1.

II. 1. Zapis w księdze immatrykulacyjnej Uniwersytetu w Bernie⁴

Na semestr zimowy 1897 wpisała się na Wydział Lekarski Uniwersytetu w Zurychu, studia ukończyła, uzyskując w 1900 r. dyplom „doctor medicinae”, jako autorka dysertacji *Beitrag zur Kenntnis der Aneurysma dissecans*.

11988 med. WS 1897 Lubinger (Fr.)
Friederike *1870 w Lemberg (Galizien) Österr.
Immatr. Bern mit Zgn.02.03.1900
Dr. med., Diss. "Beitrag zur Kenntnis der Aneurysma dissecans" (J. verz. schw. Hochsch. schr. 1899/1900 S.52.Nr.49)
E: L', Lemberg

II. 2. Zapis w księdze immatrykulacyjnej Uniwersytetu w Zurychu⁵

Do podjęcia praktyki lekarskiej na terenie monarchii austro-węgierskiej konieczna była nostryfikacja dyplomu i F. Lubinger wpisała się, wg *Nationale*, w r. 1902 na drugi semestr medycznego fakultetu w Wiedniu. Wszystkie egzaminy na stopień doktora zdała w ciągu jednego roku, tj. w terminie od marca do grudnia 1902; tzw. I rygorozum zdała z oceną najwyższą („ausgezeichnet”), pozostałe, II i III rygorozum uzyskały oceny określone jako wystarczające („genügend”)⁶.

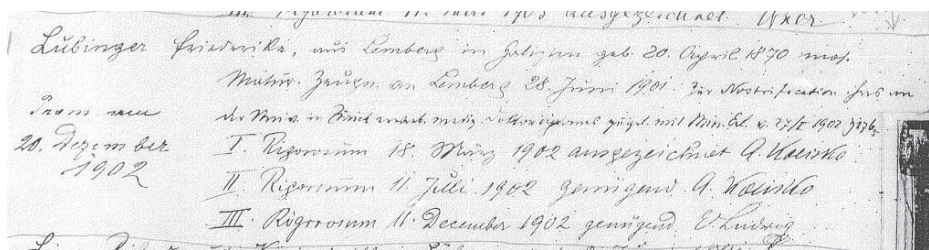
⁴ Za: <http://www.uniarchiv.unibe.ch>; 21. 10. 2006

⁵ Za: <http://www.matrikel.nizh.ch>; 21. 10. 2006

⁶ W omawianym okresie obowiązywały tylko trzy oceny: najwyższa „ausgezeichnet”, co można uznać za znakomitą, bardzo dobra, „genügend”, czyli wystarczająca i ocena „nicht genügend”, czyli niewystarczająca, niedostateczna. Dopiero po r. 1918 w odniesieniu do rygorozów i prac doktorskich wprowadzono rozszerzoną skalę ocen.

II. 3. Protokół promocyjny Fryderyki S. Lubinger⁷

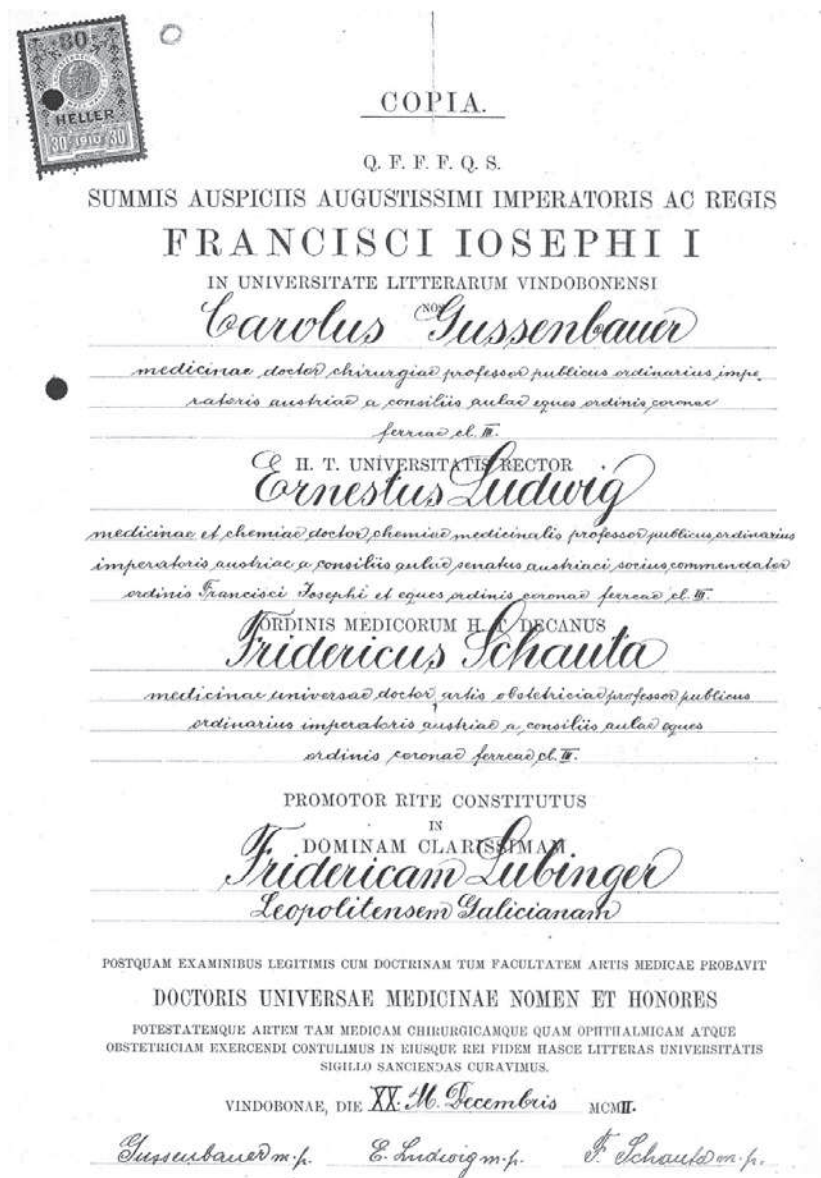

II. 4. Główny protokół medycznych rygorozów Fryderyki S. Lubinger⁸

W wieku 32 lat otrzymała w Uniwersytecie w Wiedniu dyplom *doktor universae medicine* 20 XII 1902 r.

⁷ Archiwum Uniwersytetu w Wiedniu, dalej skróct: A UW Promotions Protokolle Med. Fak. M. 33. 8 1898–1904, Mf 571.

⁸ A UW: Haupt Rigorosen Protokoll Medizinische Fakultät Med. 12. 3 1894–1910, Mf. 98.

II. 5. Odpis dyplomu doktora medycyny Fryderyki S. Lubinger⁹

⁹ AUW: Senat S. 127. 4. , Akad. Grad Aberkennung 1938/39. Friederike Sara Lubinger.

Praktyka lekarska, działalność w organizacjach i publicystyczno-naukowa F. Lubinger

Praktykę medyczną rozpoczęła zaraz po uzyskaniu dyplomu w klinice ginekologicznej w Wiedniu. Jej nazwisko jest opublikowane na liście 13 wiedeńskich lekarek z ok. 1910 r., które prowadziły prywatną praktykę, m. in. obok wspomnianej baronowej Gabrieli Possaner von Ehrenthal, przyjmującej w centrum Wiednia przy Alserstraße 26 i tych innych, które wyróżniły się w ówczesnym świecie medycznym, jak wspomniana już Dora Teleky oraz Rosa Kerschbaumer, Else Volk-Friedland, Stephanie Weiß-Eder¹⁰. Trzy z pośród pierwszych wymienionych wiedeńskich lekarek miały szwajcarskie dyplomy, gdyż studiowały w Bernie i w Zurychu. Oprócz Węgierki, Gabrieli Possaner von Ehrenthal, Rosjanki Olgi Potter-Schultze, Rosy Kerschbaumer, Amalii Friedmann pochodzącej z Moraw i lwowianki F. Lubinger, pozostałe lekarki były wiedenkami lub pochodziły z innych terenów Austrii. Zauważyć można, że wszystkie uzyskały dyplomy doktorskie do r. 1905 i rozpoczęły praktykę lekarską niemal natychmiast po uzyskaniu uprawnień.

Wszystkie miały prywatne gabinety w samym centrum Wiednia, co jest zrozumiałe w sytuacji konieczności eksponowania praktyki pierwszych kobiet-lekarek w celu pozyskiwania pacjentów, przy takich głównych ulicach jak Alserstraße, Neubaugasse, Favoritenstrasse, Ledergasse czy Mariahilferstraße i Kärntnerstrasse. Specjalizowały się głównie w chorobach kobiecych, położnictwie, a taką specjalność, jako wyraźnie dominującą, można zauważyć u większości pierwszych lekarek; jako drugą specjalność najczęściej wybierały choroby dziecięce, ale także choroby wewnętrzne, chirurgię, jedna była okulistką i jedna zajmowała się kosmetyką medyczną i chirurgiczną kosmetyką.

¹⁰ Do lekarek, które otrzymały dyplomy w Uniwersytecie w Wiedniu i jako pierwsze rozpoczęły działalność zawodową należały także: Amalie Friedmann, Mathilde Gastettner, Margaret Hilferding-Hönigsberg, Klara Hönigsberg, Gisela Lion-Meitner, Anna Pözl, Potter-Schulze, *Niedergelassene Ärztinnen in Wien um 1910*, „Der Bund. Zentralblatt des Bundes österreichisches Frauenvereine”, 1910, R. . V, nr 3, s. 10-11.

F. Lubinger mieszkała w Wiedniu początkowo przy Lazarethgasse 31, z czasem Mariahilferstraße 47, a jej gabinet od początku prywatnej praktyki mieścił się przy jednej z największych i najbardziej prestiżowych handlowych ulic Wiednia, także i do dzisiaj, tj. Mariahilferstraße 88 a, i przyjmowała codziennie przez jedną godzinę od 15 do 16.

II. 6. Zdjęcia budynku, w którym mieścił się gabinet F. S. Lubinger¹¹

1 IX 1903 r. ukazało się w „Neues Frauenleben”, prawdopodobnie pierwsze prasowe ogłoszenie, anonsujące otwarcie gabinetu lekarskiego przez kobietę – F. Lubinger. Zaakcentowany został fakt, że jest lekarką z praktycznym wykształceniem w uniwersyteckiej klinice w Zurychu i w Wiedniu.

Ich erlaube mir anzuzeigen, dass ich mich nach längerer praktischer Ausbildung an den Universitätskliniken von Zürich und Wien am 1. September in
Wien, VII., Mariahilferstrasse Nr. 88 a
etabliert habe und daselbst täglich von 3—4 Uhr für Frauen und Kinder ordiniere.
Univ. med. Dr. Friederike Lubinger.

II. 7. Pierwsze ogłoszenie prasowe reklamujące nowootwarty gabinet F. Lubinger¹²

¹¹ Fotografia wykonana przez autorkę.

¹² „Neues Frauenleben“, 1903, R. 15, nr 9, s. 1.

Systematycznie od 1903 r. w czasopismach „Neues Frauenleben” i w „Mitteilungen der «Vereinigung der arbeitenden Frauen»”, F. Lubinger zamieszczała prasowe ogłoszenia, reklamując swoje usługi medyczne.

II. 8. Przykłady reklam prasowych¹³

Od 1 IX 1903 r. zaczęła również przyjmować pacjentów należących do Kasy Chorych, a konkretnie pracujące kobiety, które były członkiniami Kasy Chorych. Wydarzenie to nagłośniła notatka w „Neues Frauenleben”, przedstawiając F. Lubinger jako pierwszą kobietę, która została lekarzem Kasy Chorych w Wiedniu („Alserster weiblicher Kassena-rztin Wien wurde **Frl. Dr. Friederike Lubinger**”). Równocześnie podkreślony został fakt, że jest absolwentką Wydziału Lekarskiego w Zurychu, nostryfikowała w Wiedniu dyplom i że pracuje jako hospitantka w wiedeńskiej Klinice Ginekologicznej¹⁴.

W r. 1903 została członkiem wspierającym w organizacji zrzeszającej kobiety pracujące („Vereinigung der arbeitenden Frauen”); jej nazwisko pojawiło się na liście członków w wydawanym w latach 1903–1937 czasopiśmie, publikującym bieżące wiadomości z życia stowarzyszenia („Mitteilungen der «Vereinigung der arbeitenden Frauen»”: od 1909 r. ze zmienionym tytułem: „Österreichische Frauen-Rundschau”)¹⁵. Łączyła pracę lekarki z działalnością społeczną w organizacji; od r. 1905 przyjmowała bezpłatnie niezamężne, ubogie członkinie związku pracujących kobiet, tj. te osoby, które nie należały do Kasy Chorych; wymagana była tylko ważna legitymacja. Przyjmowała codziennie od 6 do 7 wieczorem, a w niedzielę od 8 do 9 przed południem. Redakcja „Mitteilungen der «Vereinigung der arbeitenden Frauen»” systematycznie zamieszczała stosowne, o podobnej treści ogłoszenia, podkreślając niekiedy bardzo wyraźnie, że z leczenia mogą korzystać tylko niezamężne osoby, które do żadnej Kasy Chorych nie należą; jednocześnie w okoliczno-

¹³ Tamże, 1903, R. 15, nr 12, s. 27; 1905, R. 17, nr 1, s. 10.

¹⁴ „Neues Frauenleben“, 1903, R. 15, nr 9, s. 16.

¹⁵ Spis członków organizacji za r. 1903: „Mitteilungen der «Vereinigung der arbeitenden Frauen»“, 1904, R. 2, nr 12, s. 15.

ściowych anonsach prasowych składano podziękowanie dr F. Lubinger za jej społeczną działalność.

Mitteilungen Schriftleitung und Verwaltung!
Wien,
12/2, Schönbrunnstrasse Nr. 176

o o o o des Frauenvereines „Diskutierklub“

---

2. Jahrgang   Wien, im Februar 1906   Nummer 2

===== VORTRÄGE: =====

Samstag den 17. Februar, 6 Uhr abends, im Frauenklub, I., Tuchlauben II	Montag den 26. Februar, halb 5 Uhr abends, im Frauenklub, I., Tuchlauben II
Fräulein LEOPOLDINE KULKA über Pädagogische Romane.	Frau Dr. med. FRIEDERIKE LUBINGER über Hygiene des Frauenlebens.
===== Gäste herzlich willkommen! =====	

II. 9. Unentgeltliche ärztliche Ordination für unsere unbemittelten Mitglieder!

(die bezüglichen Legitimation sind im Bureau an den Amtstagen zu beheben)

Fr. U. M. Dr FRIEDERIKE LUBINGER VII Mariahilferstraße Nr 88 a, an Wochentagen von 6-7 Uhr Abends, an Sonntagen von 8-9 Uhr vormittags. ¹⁶

F. Lubinger wygłosiła w stowarzyszeniu trzy wykłady z zakresu higieny, które redakcja czasopisma każdorazowo poprzedzała wielokrotnymi zaproszeniami; zaproszenie obejmowało tylko kobiety i dziewczęta, także niezrzeszone. W r. 1905 opublikowany został przez redakcję artykuł o charakterze sprawozdania z wykładów przeprowadzonych przez F. Lubinger. W sprawozdaniu podkreślony został fakt, że od czasu, kiedy dr F. Lubinger została członkiem związku, ożywiła się jego działalność, a jej wykłady cieszyły się tak dużą frekwencją, że należało wynajmować znacznie większe sale niż planowano, a sposób wykładania określono jako prosty, zrozumiały i jasny. Pierwszy wykład obejmował tematykę związaną z budową organizmu człowieka, drugi – jego funkcjonowania, a w szczególności kobiety, kolejny – znaczenie czynników istotnych dla zdrowia, jak kwestii racjonalnego żywienia (z uwzględnieniem białka, węglowodanów i tłuszczów), znaczenia powietrza, światła, odpowiedniego ubioru¹⁷.

Działała również w kobiecym stowarzyszeniu – „Klub Dyskusyjny” („Frauenverein «Diskutierklub»”); organizacja ukonstytuowała się 5 V 1903 r. , skupiając kobiety w kilku grupach o zainteresowaniach pedagogicznych, socjalnych, społeczno-politycznych,

¹⁶ Tamże, 1905, R. 3, nr 22, s. 3, s. 10; Zob. również: tamże, nr 23, s. 7; nr 24, s. 9; nr 25, s. 7; nr 26, s. 6; nr 27, s. 9; nr 28, s. 9; nr 29, s. 10; nr 30 s. 11.

¹⁷ *Aus dem Vortragszyklus von Frau Dr. Friederike Lubinger*, „Mitteilungen der «Vereinigung der arbeitenden Frauen»”, 1905, R. 2, nr 19, s. 2-4.

w latach 1905–1910 była wydawcą czasopisma redagującego wiadomości z życia organizacji: „Mitteilungen des Frauenvereins «Diskutierklub»”.

F. Lubinger wygłosiła 26 II 1906, 25 X i 12 XI 1907 r. w stowarzyszeniu wykłady na temat higieny kobiet.

Mitteilungen Schriftleitung und Verwaltung:
Wien,
12/2, Schönbrunnerstraße Nr. 176

o o o o des Frauenvereines „Diskutierklub“

---

3. Jahrgang   Wien, im November 1907   Nummer 7

Einladung

zu der Dienstag den 12. November 1907, nachmittags 5 Uhr,
im „Neuen Frauenklub“, I., Tuchlauben 11, stattfindenden

Fortsetzung des Vortrages • •

von Frau Dr. Friederike Lubinger über:
„Hygiene des Frauenlebens“

Nur für Frauen! Die Frau Referentin hat sich in freundlichster
Weise bereit erklärt, auf den Vortrag bezügliche
Fragen an diesem Abend zu beantworten. • •

II. 10. Zaproszenia na wykłady F. Lubinger¹⁸

¹⁸ „Mitteilungen des Frauenvereins «Diskutierklub»”, 1906, R. 2, s. 1; tamże, 1907, R. 3, nr 7, s. 1.

W 1907 r. opublikowała w „Mitteilungen...” artykuł *Zur Hygiene des Frauenlebens*¹⁹, poświęcony był znaczeniu higieny w życiu każdej kobiety w aspekcie zdrowotnym i estetycznym. Zwraca uwagę zaangażowanie autorki w prezentowane argumenty przemawiające za koniecznością, niezbędnością działań ukierunkowanych na zachowanie higieny nie tylko w aspekcie indywidualnym, osobistym, ale w życiu małżeńskim, rodzinnym. Wychowanie dzieci powinno być nacechowane troską o higienę, jako podstawowy warunek zabezpieczający zdrowie, szczególnie ważny w zapobieganiu chorobom zakaźnym.

Była również autorką obszernej recenzji pracy P. J. Möbiusa z 1900 r. *Ueber den physiologischen Schwachsinn des Weibes* na temat fizjologicznego niedorozwoju kobiety, w której polemizowała z zasadniczą tezą autora o mniejszych możliwościach umysłowych kobiet. F. Lubinger ustosunkowała się szczególnie krytycznie do trzech zagadnień poruszonych przez autora: płęć a zachorowalność, płęć a degeneracja organizmu oraz do kwestii dotyczących skutków kastracji. W kontrargumentach opartych na medycznych podstawach wykazywała niesłuszność lub niespójność jego poglądów, generalnie nie uznając uzależnienia, poruszanych przez P. J. Möbiusa problemów, od płęci²⁰.

Zakończenie

Działalność F. Lubinger, jak wielu osób wyznania mojżeszowego, zakończyła się tragicznie, gdyż dotknął ją program ostrych restrykcji przeciwko Żydom z okresu II wojny. Zgodnie z ustawą z 7 VI 1939 r. o stopniach akademickich mówiącą, że w niemieckiej szkole wyższej posiadacz stopnia naukowego musi być go godnym, z różnych powodów, np. rasistowskich, politycznych, religijnych lub seksualnych uznawano, że osoba nie jest godna stopnia doktora i na tej podstawie w Uniwersytecie w Wiedniu unieważniano, odbierano dyplomy doktora²¹.

Również i Fryderyce Lubinger odebrano dyplom doktora. Jednocześnie dotknęła ją jeszcze jedna surowa restrykcja, mianowicie, prawomocnym wyrokiem sądu w Wiedniu z 20 lipca 1939, została uznana winną zarzucanego jej przestępstwa, zbrodni, tj. dokonania zabiegu przerwania ciąży w 4 przypadkach i skazana na karę ciężkiego więzienia na okres 15 miesięcy, w tym okres 3 miesięcy o zaostrożonym rygorze. Została aresztowana już 17 czerwca 1938 r., w wieku 68 lat, z powodu, jak jej zarzucano, komunistycznej działalności. Czas aresztu trwał do 20 VII 1939 r. Po niemal roku aresztu dołączony został dodatkowy zarzut dotyczący przerwania ciąży, a obrona ze strony oskarżonej, że przeprowadziła każdorazowo zabieg z powodów zdrowotnych i socjalnych, nie została wzięta pod uwagę. Wyrok sądu był z kolei podstawą prawną do pozbawienia jej przez władze Uniwersytetu tytułu doktora medycyny i odebrania jej zarówno oryginalnego dyplomu, jak i wszystkich kopii.

¹⁹ F. Lubinger, *Zur Hygiene des Frauenlebens*, tamże, 1907, R. 3., nr 7, s. 1.

²⁰ F. S. Lubinger, *Beiträge zur Lehre von den Geschlechtsunterschieden von Dr. P. J. Möbius*, „Neues Frauenleben“, 1904, R. 16, nr 11, s. 16-18.

²¹ H. Posch, „*Würdig*“ und Recht. *Aberkennung der Doktorate im Nationalsozialismus - Nichtigerklärung* [w:] „... eines akademischen Grades unwürdig“. *Nichtigerklärung von Aberkennungen akademischer Grade zur Zeit des Nationalsozialismus an der Universität Wien*, Hg. H. Posch, F. Stadler, Wien, 2005, s. 26

314/1290 aus 1939/40.
Friederike Sara LUBINGER,
Abnahme der Diplomkopie.

Konzept

16. September 1939.

K/r.

An die
Geheime Staatspolizei,

Wien I.,
Morzinplatz 3.

Mit rechtskräftigem Urteil des Landgerichtes Wien wurde (Dr.med.) Friederike Sara Lubinger wegen Verbrechens nach § 146 St.G. zu schwerem Kerker im Ausmasse von 15 Monaten verurteilt. Da nach österreichischem Recht bei Aberkennung des akademischen Grades das Doktordiplom und alle vorhandenen Kopien abzunehmen sind, ersuche ich um Uebermittlung der Kopie, die sich nach Angabe von Friederike Sara Lubinger bei der GESTAPO befinden soll.

Der Rektor der Universität
Wien:

(Prof. Dr. Fr. Knoll)

II. 11. Pismo z 28 VIII 1939 r. w sprawie wyroku dotyczącego F. S. Lubinger²²

W czasie śledztwa zeznała, że nie wie, gdzie znajduje się oryginał dyplomu, a kopię widziała w gestapo. Rektor Uniwersytetu prof. Fr. Knoll, pismem z 16 IX 1939 r. zwrócił się do policji o zwrot kopii, która powinna się znajdować w gestapo; wielokrotna korespondencja rektorskich władz z gestapo doprowadziła ostatecznie do przesłania przez gestapo 27 X 1939 r. kopii dyplomu.

²² A UW: Promotionsprotokolle Medizinische Fakultät M. 33. 8. 1898–1904. Mf. 571. W związku z odebraniem F. Lubinger dyplomu, została wykreślona w protokole promocyjnym, stąd w II. 3 – skreślenie.

Beheime Staatspolizei

Staatspolizeileitstelle Wien

II S 2 - B.Nr. 98/39.

Bitte in der Antwort vorliegendes Geschäftszeichen und Datum anzugeben.

Wien I., den 27. Oktober 1939.
Morgensplatz 4
Fernsprecher A-17-5-80

An das

Einschreiben.

Rektorat der Universität Wien

W i e n I.,

Dr. Karl Luegerring Nr.3.

Betrifft: Friederike Sara Lubinger, Abnahme der Diplomkopie.

Vorgang: Dort.Schreiben v. 16.v.H.,G.Z.314/1290 aus 1939/40

Anlage: - 1 -

In der Anlage wird die Diplomkopie der (Dr.med)
Friederike Sara L u b i n g e r übermittelt.

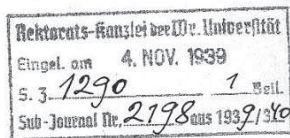
Im Auftrage: (i.V.)

gez. Dr. Kunz.

K/T. Amtsvermerk:

Gesehen! Der Akt ist abzulegen.
Wien, am 5. November 1939.
Der Rektor: *[Signature]*

II. 12. Korespondencja rektora Uniwersytetu w Wiedniu prof. Fr. Knolla z gestapo w sprawie przekazania dyplomu

W ten sposób jedyna kopia dyplomu pierwszej Polki, która w Wiedniu uzyskała dyplom doktora medycyny, aktualnie znajduje się w aktach Senatu Akademickiego.

F. Lubinger jest uznana za ofiarę Holokaustu (jej nazwisko widnieje na tzw. „Holokaust List”), brak jest jednak, poza datą urodzenia, daty śmierci.

Od nostryfikacji dyplomu pozostała w Wiedniu i przepracowała jako lekarka w tym mieście całe życie. Można powiedzieć, że należała do tej grupy inteligencji, która tworzyła „żydowski Wiedeń”, grupy tak bardzo zasłużonej dla kultury, nauki, sztuki i rozwoju Wiednia. Mimo że wiedeńska społeczność żydowska, bez różnicy w stosunku do innych miast Galicji czy Europy, spotykała się z różnym przyjęciem, to podkreślając wartość społeczności żydowskiej i jej znaczenie dla Wiednia, można przywołać znaczące słowa prezydenta Wiednia, Helmuta Zirka, który 13 XI 1993 r., z okazji otwarcia muzeum poświęconego żydowskim tradycjom miasta Wiednia, wyraźnie stwierdził, że tożsamość Żydów i wiedeńczyków jest nierozzerwalnie związana, że miasto wzrastało wraz ze swoją żydowską społecznością, a wiedeńscy Żydzi znani byli ze swego wysokiego poziomu i dokonanych tu osiągnięć, że dokładnie z historyczną wiernością można stwierdzić, że byli oni zarówno wiedeńczykami, jak Żydami, a wiedeńska społeczność żydowska, co dokumentuje muzeum, wydała wielu artystów, prawników, ludzi nauki, lekarzy.

Już w początkowym, bardzo aktywnym okresie praktyki zawodowej Fryderyki Lubinger, tj. od 1904 r., ukazały się wzmianki na temat, dostrzegalnej już wówczas, jej działalności, jak w pracy *Die deutsche Frau um die Jahrhundertwende. Statistische Studie zur Frauenfrage* von Elisabeth Gnauck-Kühne (Berlin 1904), wymieniona jest także we wspomnianych już prasowych wzmiankach, tj. *Niedergelassene Ärztinnen in Wien...* oraz informacji na temat jej działalności w Kasie Chorych *Als erster weiblicher Kassenarzt...* Natomiast w aktualnych austriackich opracowaniach dotyczących pierwszych lekarek jest zupełnie pomijana, jak w najpoważniejszej, cytowanej już pracy *Töchter des Hipokrates...*, wydanej w stulecie dopuszczenia kobiet w Wiedniu do studiów medycznych.

Fryderyka Sara Lubinger całym swoim życiem, pracą i działalnością społeczną zasługuje na uznanie i pamięć o pionierkach-lekarkach, które pierwsze przetarły szlaki następnym pokoleniom kobiet w medycynie.